

УДК 343.985

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2022.4.48>

Т. В. Волошанівська

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-1060-5412

ТИПОВІ СЛІДОВІ КАРТИНИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ДІТЬМИ

У статті розглядаються типові слідові картини кримінальних правопорушень, вчинених дітьми. Вказується, що традиційно, в криміналістичній науці всі сліди диференціюються на матеріальні та ідеальні. Матеріальні сліди – це сліди, які утворились внаслідок взаємодії кримінального правопорушника із оточуючим середовищем та можуть бути сприйняті іншими особами шляхом візуального огляду. Ідеальні сліди – це сліди, які відобразились у пам'яті людини та можуть бути відтворені виключно нею особисто, шляхом ретроспективного відтворення подій. Логічно, що для розслідування матеріальні сліди мають більше значення, оскільки вони можуть бути не тільки вивчені та співставлені із іншою доказовою інформацією, а і продемонстровані під час судового розгляду. Звертається увага на те, що на факт приховування кримінального правопорушення неповнолітньою особою можуть вказувати такі ознаки: 1) наявність взаємовиключних обставин, які утворюють підстави для сумніву в достовірності інформації; 2) фрагментарна відсутність множинних за природою слідів, що може свідчити про спроби їх видалити; 3) наявність факторів, які свідчать про спробу інсценування події кримінального правопорушення (шляхом приховування більш тяжкого кримінального правопорушення та інсценування його під менш тяжкий); 4) наявність слідів, які свідчать про спробу здійснити зовнішній деструктивний вплив на слідову картину з метою її знищення (дія термічних факторів тощо). Підсумовується, що слідові картини кримінальних правопорушень, які вчиняються неповнолітніми особами відрізняються від протиправних діянь дорослих осіб. Це можна пояснити специфічним механізмом реалізації кримінально протиправного умислу, а також особливостями розвитку особи дитини-кримінального правопорушника. Саме за слідовими картинами за відсутності інформації про суб'єкта кримінально протиправного діяння органи досудового розслідування мають можливість побудувати слідчу версію щодо неповнолітнього віку кримінального правопорушника. Така версія може бути підкріплена і відповідними судовими експертизами, зокрема – дактилоскопічною (шляхом визначення за папілярними візерунками віку особи) тощо.

Ключові слова: неповнолітній, кримінальне правопорушення, слідові картини, ідеальні сліди, матеріальні сліди, доказування, пізнання, розслідування, кримінальне провадження.

Постановка проблеми. Доказування є ретроспективним процесом отримання істини у кримінальному провадженні. Встановлення обставин кримінального правопорушення вимагає від органу досудового розслідування вивчення доказової інформації, яка представлена у виді матеріальних та ідеальних слідів. Фактично, тільки шляхом пізнання слідових картин можна довести або спростувати факт причетності конкретної особи до кримінально протиправної

події. Таким чином, слідові картини кримінального правопорушення утворюють підґрунтя для побудови алгоритму досудового розслідування та доведення вини особи. Слідові картини також мають значення не тільки безпосередньо для досудового розслідування, а і під час судового розгляду. Необхідно зауважити, що виходячи зі слідів, які було виявлено під час огляду місця події, можна встановити ознаки особи, яка його вчинила, зокрема також вік та стать.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Типові слідові картини кри-

мінальних правопорушень взагалі та тих, що вчиняються неповнолітніми зокрема часто стає предметом дослідження учених. Зокрема, окрема увага таким питанням була присвячена такими вченими як В.М. Шевчук, В.В. Тіщенко, В.А. Журавель, Т.В. Романенко, С.С. Чернявський та ін. Проте, окремі проблеми залишилися невирішеними, що і зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є вивчення особливостей слідових картин, які залишаються внаслідок вчинення неповнолітніми особами суспільно небезпечних діянь.

Викладення основного матеріалу.

Відтак, традиційно, в криміналістичній науці всі сліди диференціюються на матеріальні та ідеальні. Матеріальні сліди – це сліди, які утворились внаслідок взаємодії кримінального правопорушника із оточуючим середовищем та можуть бути сприйняті іншими особами шляхом візуального огляду. Ідеальні сліди – це сліди, які відобразились у пам'яті людини та можуть бути відтворені виключно нею особисто, шляхом ретроспективного відтворення подій. Логічно, що для розслідування матеріальні сліди мають більше значення, оскільки вони можуть бути не тільки вивчені та співставлені із іншою доказовою інформацією, а і продемонстровані під час судового розгляду. Матеріальні сліди надають об'єктивну інформацію та не піддаються зміні за умов їх правильного збереження та використання. Ідеальні сліди повною мірою залежать від розумової діяльності людини та її особистісного сприйняття тієї або іншої інформації. Теоретично, говорячи та відтворюючи певну подію, носій такої інформації подає її суб'єктивно, виходячи із власних характеристик та ставлення до неї. Отже, слідові картини уявляють собою симбіоз із матеріальних та ідеальних слідів, які у сукупності є доказовою інформацією у кримінальному провадженні.

Більшість слідів залишаються на місці їх учинення, тому зрозумілим є їх взаємозв'язок з обстановкою вчинення злочину. Подія злочину – один із матеріальних процесів дійсності, що пов'язана і взаємозумовлена з іншими процесами, подіями і явищами, відбивається в них і сама є відо-

браженням якихось процесів. Будь-яка подія пов'язана зі змінами в навколишньому середовищі і для того, щоб дізнатися про подію злочину, необхідно виокремити пов'язані з ним зміни. Лише за слідами, які досліджуються в ході розслідуваної події, можна судити про його зміст [1]. Так, дійсно, відомості про сліди злочину можуть ставати після відповідного закріплення джерелами доказів та й взагалі надають можливість встановити інформацію про способи вчинення злочину, обстановку, особу злочинця тощо [2]. В науці існує низка думок з приводу недоцільності вживати термін «слідова картина», замінивши його на більш адаптований варіант «слідова обстановка». Проте, як здається, ці два поняття є взаємозалежними, але не тотожними. Так, слідова картина – це сукупність матеріальних та ідеальних слідів, які залишилися внаслідок взаємодії кримінального правопорушника із оточуючим середовищем до, під час та після вчинення суспільно небезпечного діяння. Слідова картина входить до структури обстановки кримінального правопорушення. У свою чергу, обстановка кримінального правопорушення є поняттям більш широким та комплексним, оскільки включає в себе зокрема також і учасників кримінального правопорушення (потерпілого, його родичів тощо), механізм взаємодії кримінального правопорушника із потерпілим, механізм слідоутворення тощо. Таким чином, слідова картина та обстановка кримінального правопорушення співвідносяться як ціле та частина.

Механізм слідоутворення це система компонентів процесу утворення слідів-відображень. Такий механізм може бути різним: слідоутворення може здійснюватися в результаті фізичних, хімічних, біологічних та інших процесів. Матеріально-фіксовані сліди виникають у результаті механічної контактної взаємодії двох об'єктів: один об'єкт утворює слід – слідоутворюючий об'єкт, інший – сприймає слід – слідо-сприймаючий. Ділянки поверхні об'єктів, якими вони стикаються під час утворення сліду, називаються контактними поверхнями, а факт взаємодії – слідовим контактом. Сліди завжди залишаються на слідоприймаючих об'єктах. Слід виникає

за умови, що слідоутворюючий об'єкт є твердішим, ніж слідосприймаючий і діє з такою силою, яка зможе викликати його відбиття. Утворення слідів при взаємодії слідоутворюючого і слідосприймаючого об'єктів залежить від низки чинників: твердості об'єктів, напрямку взаємодії, розташування об'єктів, сили і характеру взаємодії. У трасології сліди класифікуються за різними підставами [3]. Неповнолітні кримінальні правопорушники у більшості випадків не мають сталого кримінально протиправного досвіду, що зумовлено їх віком та особливостями психічного та фізичного розвитку. Через це діти рідко вміють ретельно приховувати сліди кримінальної події, зокрема також і ідеальні. Як свідчить статистика та практика, діти схильні до вчинення кримінальних правопорушень корисливо-насильницької спрямованості, які часто є спонтанними (заздалегідь не запланованими). Такі суспільно небезпечні діяння рідко залишаються поза уваги оточуючих, а тому залишають низку свідків, свідчення яких використовуються органами досудового розслідування для побудови слідчих версій та пошуку матеріальних слідів. Необхідно зауважити, що одним з типових ідеальних слідів, які закладаються в основу матеріальних є ідентифікація особи за мисленим образом.

Вчені вказують, що можна говорити про те, що свідок виступає структурним елементом обстановки злочину як в момент скоєння злочину, так і після його реалізації. У першому випадку він безпосередньо впливає на лінію поведінки злочинця і, як наслідок, виступає в ролі причини зміни первісного задуму реалізації діяння. У другому - виступає в ролі носія суттєвої інформації. Також слід зауважити, що свідка, як структурний елемент, можна віднести до тієї частини обстановки, яка стрімко змінюється і важко, а в деяких випадках зовсім не прогнозується. Таким чином можна зробити висновок, що обстановка злочину - це комплексна категорія, яка включає ряд елементів, котрі впливають на можливість вчинення злочину. В наукових положеннях виділяють типові ознаки обстановки злочину для цілеспрямованого пошуку слідів і дослідження інших обставин. Слід відмітити, що обста-

новку злочину не можна розглядати тільки статично, оскільки вона може змінюватись, іноді дуже стрімко і безпосередньо слугувати своєрідною передумовою, яка певною мірою формує і направляє розвиток злочину, ускладнює його реалізацію або взагалі унеможлиблює. Складно собі уявити жодну систему відомостей без центрального елемента, котрий слугує своєрідним каркасом її структурних елементів. Можна говорити про те, що обстановка злочину займає саме таке місце в структурі криміналістичної характеристики, оскільки пізнання події злочину розпочинається з вивчення факторів, котрі безпосередньо або опосередковано направляли вектор поведінки злочинця та слугували своєрідним флюгером реалізації задуманого діяння, а вже потім на основі отриманої інформації аналізувати характер взаємозв'язку з іншими елементами криміналістичної характеристики, котрі виступають не як посереднє механічне поєднання, а як діалектична єдність [4]. Необхідно відмітити, що не дивлячись на те, що матеріальні сліди є більш інформативними, ніж ідеальні, вони також залежать від особи, яка їх виявляє, досліджує та надає відповідний висновок. Таким чином, можна сказати, що зміст матеріального сліду залежить від органу досудового розслідування та спеціаліста/експерта, який буде із ним працювати. Проте, що стосується слідчого, варто вказати, що його пізнавальна діяльність утворюється шляхом поєднання двох взаємозалежних рівнів: теоретичного та емпіричного. Більш значимим є емпіричний рівень, оскільки він надає можливість слідчому отримати інформацію про подію кримінального правопорушення крізь власний досвід взаємодії із доказовою інформацією.

Вчені зауважують, що пізнання слідчого здійснюється на двох рівнях: емпіричному й теоретичному. Емпіричний рівень - це такий рівень пізнання, який реалізується переважно за допомогою органів чуття, тобто завдяки безпосередній взаємодії органів чуття з навколишнім середовищем. Він формується та здійснюється завдяки часто повторюваним діям упродовж тривалого часу. Емпіричний рівень пізнання досліджує об'єкт із боку

його зовнішніх проявів, ознак і властивостей, доступних на рівні відчуттів. Щодо використання емпіричного пізнання слідчим варто говорити про повсякчасне його використання під час здійснення практичної діяльності, оскільки первинне пізнання події злочину й обстановки злочину слідчим відбувається саме на чуттєвому рівні сприйняття інформації. Емпіричні методи пізнання, такі як спостереження, вимірювання, експеримент та інші, ефективно використовуються слідчим для пошуку, виявлення, дослідження та застосування інформації для ефективного розслідування злочину [5]. Фактично, на теоретичному рівні особа має можливість отримати певні знання (наприклад, про подію чи окремі обставини кримінального правопорушення), порівняти їх, дослідити від загального до спеціального та від спеціального до загального та отримати певний результат мисленої діяльності, який має бути перевірений на емпіричному рівні, що надасть можливість зробити його більш об'єктивним.

Теоретичний рівень – це рівень пізнавального процесу, що являє собою процедуру виявлення, аналізу, синтезу й узагальнення фактів, яка в підсумку дає змогу сформулювати певні висновки щодо об'єкта чи явища, що досліджується. За допомогою спеціально розроблених теорій, методологій, методів і принципів з'являється можливість вивчення й аналізу не лише зовнішніх, а й внутрішніх властивостей, осягнення суті та змісту об'єкта дослідження. Якщо мова йде про пізнання як діяльність слідчого, то можна стверджувати, що слідчий також осягає теоретичний рівень пізнання, оскільки він використовує всі запропоновані наукою прийоми, методи й засоби дослідження реалій дійсності. Раціональність і ступінь ефективності використання теоретичних здобутків залежить від рівня освіти й розумових здібностей слідчого. Під час дослідження обстановки злочину слідчий використовує як емпіричне, так і теоретичне пізнання реалій дійсності. Він виявляє середовище, у якому було вчинено злочин, вивчає внутрішню складову, аналізує її, виявляє криміналістично важливу інформацію, визначає зв'язки з іншими

обставинами справи [5]. В.Г. Лукашевич переконує: «Основна мета пізнавальної діяльності слідчого полягає в пошуку, виявленні, фіксації, дослідженні, аналізі, оцінці, передачі й використанні інформації (доказів) та її джерел стосовно події, що розслідується» [6, с. 29]. Пізнавальна діяльність слідчого має певні особливості, які вирізняють її серед інших видів пізнання: 1) пізнавальна діяльність слідчого носить ретроспективний характер, тобто відтворення події, яка сталась у минулому, відбувається на підставі наявної інформації в теперішньому часі; 2) характеризується обмеженим об'ємом інформації, що найчастіше носить фрагментарний характер і низькій рівень достовірності; 3) спрямовується на встановлення істини, тобто з'ясування всіх обставин злочинної події; 4) процес пізнання обмежується правовим полем, тобто діяльність слідчого суворо регламентується нормами закону, що певною мірою ускладнює та звужує можливості пізнання реалій дійсності; 5) пізнавальна діяльність слідчого є обмеженою щодо суб'єктного складу, оскільки він також визначається в нормативно-правових актах; 6) об'єктом пізнання є злочин на етапі його готування, реалізації й подальшого приховання слідів вчинення [5]. Таким чином, пізнавальна діяльність слідчого є складним процесом, який залежить як від суб'єктивних особливостей особи, так і від об'єктивних умов, в яких така інформація нею сприймається. Проте, в криміналістичній практиці існує низка випадків, коли процес пізнання та доказування ускладнюється впливом на обстановку кримінального правопорушення, зокрема, наприклад, шляхом приховування слідів протиправного діяння.

Досліджуючи обстановку вчинення приховування злочинів, вважаємо за доцільне виділити такі її елементи: матеріально-фізичні та соціально-психологічні елементи. Серед матеріально-фізичних ми виділяємо місце та час, погодні умови, оточуючі предмети (знаряддя та засоби). Серед соціально-психологічних – ціннісну орієнтацію, соціально-побутове та фінансове становище злочинця, стосунки із злочинцем причинного злочину, психологічну обстановку та психологічний стан учас-

ників кримінального правопорушення. Зауважимо, що найбільшу увагу в юридичній літературі приділено таким елементам обстановки вчинення злочинів, як місце та час. Зокрема, це пояснюється тим, що такі елементи є предметом доказування та невід'ємною частиною об'єктивної сторони кримінальних правопорушень. Досліджуючи обстановку вчинення приховування злочинів, відзначимо, що особливістю місця їх вчинення є те, що комплекс дій із приховування злочину часто відбувається в декількох місцях. Наприклад, предмет злочинного посягання, труп та знаряддя злочину були сховані в різних місцях. Результати узагальнення практики розслідування приховування злочинів свідчать про те, що часто приховування злочинів починається з місця вчинення причинного злочину. Окрім того, об'єкти приховування можуть переховуватися декілька разів. Матеріали слідчо-судової практики свідчать, що типовими місцями приховування злочинів, які вчинено шляхом неповідомлення про злочин та приховування трупа, є ділянки місцевості, що рідко відвідуються людьми. До таких місць належать лісиста місцевість, береги водойм, самі водойми, смітники та чагарники біля них, окраїни парків у містах. Як правило, злочинці в таких місцях вдаються до приховування трупа чи його частин шляхом закопування, утоплення. Непоодинокими є випадки, коли труп залишають просто неба, прикривши його гілками чи сміттям. Окрім того, місцем приховування трупа може бути також місце проживання потерпілого, особи, що спричинила його смерть, а також місце проживання приховувача. Типовими місцями приховування злочинів, які вчинені шляхом неповідомлення про злочин та приховування предмета злочинного посягання, є житло приховувача (будинок, квартира, інші будівлі та територія господарства); лісопосадки та ліси; транспортні засоби приховувача [7]. Варто відмітити, що неповнолітні менш ретельно обирають способи приховування кримінального правопорушення, віддаючи перевагу найбільш швидким та простим заходам. Це можна пояснити нездатністю не в повній мірі сформованої психіки реагувати на стресові чинники належним чином. У більшості випадків дитину після вчинення

кримінального правопорушення охоплює паніка, яка ускладнює інтелектуальний процес, що примушує підлітка діяти швидко без створення попереднього алгоритму дій.

Типовими місцями приховування злочинів, які вчинені шляхом неповідомлення про злочин та приховування його знарядь і засобів, є смітники, чагарники, помешкання та інші приміщення приховувача, а також територія, на якій учинений причинний злочин. Визначаючи місце приховування знарядь та засобів вчинення злочинів, приховувач приймає до уваги їх цінність, габарити, зовнішній вигляд та властивості. Наприклад, вогнепальну зброю приховувач, як правило, не знищує, а зберігає за місцем свого проживання чи в іншому місці. Крім того, матеріали слідчо-судової практики свідчать, що приховувач вдається до повторного приховування знарядь і засобів вчинення злочину, коли довідується про те, що правоохоронці запідозрили його в зберіганні таких знарядь та засобів. Характеризуючи місце приховування слідів злочину, відмітимо, що найчастіше місцем їх приховування є місце вчинення причинного злочину. Зауважимо, що приховування слідів відбувається майже одразу після вчинення причинного злочину. Типовими місцями приховування злочинів, що вчинені шляхом неповідомлення про злочин та приховування особи злочинця, є місце проживання самого приховувача, орендовані ним квартири. Слід зазначити, що особа, яка вчинила тяжкий чи особливо тяжкий злочин, переховується подалі від місця вчинення злочину, тому нерідко місцем переховування обирається інший населений пункт, а також сільська місцевість. Окрім того, місцем приховування можуть бути також транспортні засоби приховувача, коли останній перевозить злочинця [7]. Так, на факт приховування кримінального правопорушення неповнолітньою особою можуть вказувати такі ознаки: 1) наявність взаємовиключних обставин, які утворюють підстави для сумніву в достовірності інформації; 2) фрагментарна відсутність множинних за природою слідів, що може свідчити про спроби їх видалити; 3) наявність факторів, які свідчать про спробу інсценування події

кримінального правопорушення (шляхом приховування більш тяжкого кримінального правопорушення та інсценування його під менш тяжкий); 4) наявність слідів, які свідчать про спробу здійснити зовнішній деструктивний вплив на слідову картину з метою її знищення (дія термічних факторів тощо).

Типові сліди кримінального правопорушення, вчиненого неповнолітньою особою можна диференціювати таким чином:

- 1) *сліди трасологічного походження.* У більшості випадків, під час вчинення кримінального правопорушення неповнолітні заздалегідь не опрацьовують механізм реалізації кримінально протиправного умислу, внаслідок чого не використовують засоби та способи приховання своєї кримінально протиправної діяльності. Внаслідок цього на місці події залишаються сліди взуття (як шляхом нашарування бруду, пилу тощо, так і шляхом відшарування – на м'яких поверхнях, наприклад, на снігу, в бруді, піску тощо), сліди робочих поверхонь знарядь зламу (якщо мало місце проникнення до приміщення), сліди протекторів шин (якщо особа використовувала транспортний засіб), сліди рукавичок;
- 2) *сліди дактилоскопічного походження.* Необхідно відмітити, що діти рідко використовують рукавички, у зв'язку із чим на місці події часто залишаються сліди рук або потожирова речовина. За умови правильного виявлення та вилучення, а також своєчасної диференціації таких слідів зі слідами рук господарів приміщення/потерпілого тощо, сліди рук можуть пришвидшити процес розшуку особи, особливо, якщо вона вже притягувалась до юридичної відповідальності та в базі даних є її сліди;
- 3) *сліди балістичного походження.* Ця група слідів також має свою специфіку, яка полягає у виді зброї, яку використовують неповнолітні особи. Необхідно відмітити, що діти рідко використовують вогнепальну зброю, виготовлену промисловим способом. Часто знаряддям кримінальних правопорушень стають саморобні пристрої, призначені для проведення пострілів (типу дульнозарядних пістолетів), перероблена саморобним способом зброя, яка за своїм призначенням не є вогнепальною (газові та сиг-

нальні пістолети та револьвери, пристрої призначені для відстрілу снарядів несмертельної (травматичної) дії) тощо. Така зброя залишає специфічні сліди (включаючи також і відстріляні снаряди та гільзи), вивчення яких може надати інформацію про походження зброї та її власників (як теперішніх, так і попередніх).

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило підсумувати, що слідові картини кримінальних правопорушень, які вчиняються неповнолітніми особами відрізняються від протиправних діянь дорослих осіб. Це можна пояснити специфічним механізмом реалізації кримінально протиправного умислу, а також особливостями розвитку особи дитини-кримінального правопорушника. Саме за слідовими картинами за відсутності інформації про суб'єкта кримінально протиправного діяння органи досудового розслідування мають можливість побудувати слідчу версію щодо неповнолітнього віку кримінального правопорушника. Така версія може бути підкріплена і відповідними судовими експертизами, зокрема – дактилоскопічною (шляхом визначення за папілярними візерунками віку особи) тощо.

Список використаної літератури:

1. Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2005. 20 с.
2. Тищенко В. В. Концептуальные основы расследования корыстно-насильственных преступлений : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харьков, 2003. 445 с.
3. Копча В. В., Фрідманський Р. М., Копча Н. В., Правове дослідження слідів на місці злочину: які сприяють ефективному розкриттю і попередженню злочинів. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/10/36.pdf>
4. Динту В.А. Обстановка злочину в структурі криміналістичної характеристики злочину. URL: <http://www.apdp.in.ua/v60/34.pdf>
5. Динту В.А. Обстановка злочину як об'єкт пізнання. URL: <http://www.apdp.in.ua/v69/62.pdf>

6. Лукашевич В.Г. Моделювання у криміналістиці та пізнавальній діяльності слідчого : монографія. К. : КНТ, 2008.184 с.
7. Рень Ю. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють приховування злочинів. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/1/29.pdf>
8. Корнієнко М.В. Концепт забезпечення людських прав у надзвичайних умовах. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 3. С. 3–7.
-

Voloshanivska T. V. Typical trace patterns of juvenile criminal offenses

The article examines typical trace patterns of criminal offenses committed by children. It is indicated that traditionally, in forensic science, all traces are differentiated into material and ideal. Material traces are traces that were formed as a result of the criminal offender's interaction with the environment and can be perceived by other persons through visual inspection. Ideal traces are traces that have been reflected in a person's memory and can be reproduced exclusively by him personally, through retrospective reproduction of events. It is logical that material traces are more important for the investigation, because they can not only be studied and compared with other evidentiary information, but also demonstrated during the trial. Attention is drawn to the fact that the fact of concealment of a criminal offense by a minor may be indicated by the following signs: 1) the presence of mutually exclusive circumstances that create grounds for doubting the reliability of the information; 2) fragmentary absence of multiple traces, which may indicate attempts to remove them; 3) the presence of factors that testify to an attempt to stage the event of a criminal offense (by concealing a more serious criminal offense and staging it under a less serious one); 4) the presence of traces that indicate an attempt to exert an external destructive influence on the trace pattern with the aim of destroying it (action of thermal factors, etc.). It is concluded that the traces of criminal offenses committed by minors differ from the illegal acts of adults. This can be explained by the specific mechanism of realization of criminally illegal intent, as well as the peculiarities of the personality development of a child criminal offender. In the absence of information about the subject of the criminal offense, the pre-trial investigation bodies have the opportunity to build an investigative version of the minor age of the criminal offender based on the trail pictures. Such a version can be supported by relevant forensic examinations, in particular - dactyloscopic (by determining the age of a person based on papillary patterns), etc.

Key words: juvenile, criminal offense, trace pictures, ideal traces, material traces, evidence, knowledge, investigation, criminal proceedings.